

Coleg y Celfyddydau, Dyniaethau a Busnes

Trefn Cymeradwyo Moeseg Ymchwil

Mae unigolion yn gyfrifol am sicrhau y cedwir at ymarfer da ym mhob agwedd ar eu hymchwil. Am wybodaeth bellach cyfeiriwch at y ddogfen Canllawiau a Datganiadau Polisi.

Mae gan Bwyllgor Moeseg Ymchwil Coleg y Celfyddydau, Dyniaethau a Busnes wedi'i sefydlu fel:

- o leiaf saith aelod (rhaid i o leiaf bump fod yn bresennol i gael cworwm) gyda chadeirydd wedi ei bennu ymlaen llaw
- cynrychiolaeth aml-ddisgyblaethol, eang ac amrywiol
- aelodau yn ymdrin â gyda phrofiad yn y meysydd ymchwil adolygir yn rheolaidd ac y mae gan y gymuned ymchwil hyder ynddynt a pharch tuag atynt
- argymhellir dyliet cynnwys o leiaf un aelod lle ydych chi o'r gymuned leol (gyda'r sgiliau perthnasol a heb unrhyw gysylltiad â'r brifysgol am o leiaf y pum mlynedd ddiwethaf)
- ddymunol cael o leiaf un aelod sy'n fyfyrwr

Gall aelod o Swyddfa'r Cofrestrwydd gyda chyfrifoldeb dros foeseg fod yn bresennol. Mae'r pwyllgor yn croesawu trafodaeth gydag ymchwilwyr er mwyn sicrhau y caniateir cymeradwyaeth foesegol.

Mae'r pwyllgor yn cyfarfod ddwywaith y flwyddyn ond mae'n cyfathrebu'n electronig i gyflymu penderfyniadau.

Pwy sydd angen cyflwyno cais moeseg?

Mae angen cymeradwyaeth foesegol gan Goleg y Celfyddydau a'r Dyniaethau i unrhyw weithgaredd ymchwil sy'n ymwneud â chasglu data gwreiddiol oddi wrth cyfranogwyr. Mae hyn yn berthnasol i'r holl staff a myfyrwyr (israddedigion ac ôl-raddedigion). Os yw'r project yn defnyddio data eilaidd sydd ar gael yn gyhoeddus yn unig, h.y. data a gasglwyd gan rywun arall, yna NID OES angen cymeradwyaeth foesegol. Enghreifftiau da yw adnoddau rhyngwyd anghyfyngedig, data cyfrifiad, dogfennau o archifau cenedlaethol, a corpora megis CHILDES neu TalkBank.

Pwy sy'n cyflenwi tystysgrifau cymeradwyo moeseg?

Mae Swyddog Moeseg yr Ysgol wedi'i awdurdodi gan y Coleg i roi tystysgrifau cymeradwyaeth mewnol yr ysgol os yw'r astudiaeth yn cwrdd â'r meini prawf canlynol:

- Nid yw'r astudiaeth yn cynnwys plant neu oedolion bregus, neu maent yn cael eu goruchwyllo gan berson awdurdodedig (rhiant, gwarcheidwad ayyb) drwy'r amser wrth gasglu data
- Nid yw'r astudiaeth yn cynnwys recordio fideo
- Nid yw'r astudiaeth yn cynnwys twyll o'r cyfranogwyr
- Nid yw'r astudiaeth yn cynnwys materion neu ddata sensitif
- Nid oes unrhyw niwed posibl i'r cyfranogwyr
- Nid oes unrhyw gymhlethdodau eraill sy'n cynnwys ystyriaeth benodol.

Ym mhob achos arall, mae cymeradwyaeth moeseg i'w ystyried a'i gyhoeddi gan Bwyllgor Moeseg Ymchwil y Coleg. Yn achos ymchwil sensitif, efallai y bydd angen ystyried y cynnig gan Grwp Cymeradwyo Ymchwil Sensitif y Brifysgol. Efallai y bydd trefniadau penodol ar waith ar gyfer Ysgolion unigol.

Gwybodaeth i fyfyrwyr sy'n ymgeisio

Y cam cyntaf yw lawrlwytho ffurflen gais moeseg o wefan Moeseg CAHB. Dylai myfyrwyr gyfarfod wedyn â'u goruchwyliwr (yn ofynnol os ydych chi'n fyfyrwr isradd neu ôl-radd) er mwyn trafod drafft cyntaf y cais. Unwaith y bydd sylwadau'r goruchwyliwr wedi'u cynnwys, mae angen i fyfyrwyr cyflwyno y ffurflen gais a deunyddiau atodol trwy e-bost at Swyddog Moeseg yr ysgol, gan gopïo'r goruchwyliwr a phwy ddylai gadarnhau eu bod wedi darllen a chytuno gyda'r cynnig. Bydd Swyddog Moeseg yr ysgol naill ai'n ystyried y prosiect ar lefel Ysgol, neu'n penderfynu bod angen cyflwyno'r dogfennau i'w hystyried ymhellach i Bwyllgor Moeseg Ymchwil y Coleg.

Gwybodaeth i staff sy'n ymgeisio

Ar ôl llenwi'r ffurflenn cais, dylai aelodau staff cyflwyno'r ffurflen gais a deunyddiau atodol trwy e-bost at Swyddog Moeseg yr Ysgol, a fydd naill ai'n ystyried y prosiect ar lefel Ysgol, neu'n penderfynu bod angen cyflwyno'r dogfennau i gael ystyriaeth bellach i Bwyllgor Moeseg Ymchwil y Coleg.

Sut i gyflwyno'r cais i Bwyllgor Moeseg Ymchwil y Coleg

Dylid anfon ffurflenni cais a dogfennau atodol (e.e. holiaduron, ffurflen gydsynio, taflenni gwybodaeth, tystysgrif DBS, etc) at Weinyddwr Coleg y Celfyddydau, Dyniaethau a Busnes (CCDBmoeseg@bangor.ac.uk). Bydd y gweinyddwr yn cynorthwyo gydag unrhyw ymholiadau technegol a chadw archif o ddeunyddiau a gyflwynir.

Faint mae'n gymryd i broiect gael ei gymeradwyo?

Gall cymeradwyaeth ar lefel Coleg cymryd hyd at 4- 6 wythnos, yn arbennig pan mae'r astudiaeth yn cynnwys plant, cleifion, etc. Ceir oedi pellach os yw'r cais yn anghyflawn, yn brin o fanylion, neu os caiff ei gyflwyno yn ystod adegau gwyliau. Yn achos prosiectau sensitif y mae angen eu hystyried ar lefel y Brifysgol, gall y broses gymryd hyd yn oed yn hirach.

Fel rheol, mae projectau ymchwil sydd â'r risg lleiaf posib i cyfranogwyr a gellir eu cymeradwyo ar level Ysgol yn cael eu prosesu llawer yn gynt, ac fel rheol dylid ei gymeradwyo o fewn 10 diwrnod.

Proses Adolygiad Moesegol

Wrth ystyried cynnig ymchwil, bydd y Pwyllgor Moeseg Ymchwil yn rhoi ystyriaeth arbennig i'r meini prawf canlynol:

1. A yw'r ymchwil yn ymwneud â grwpiau hawdd eu niweidio – er enghraifft, plant a phobl ifanc, rhai ag anabledd dysgu neu amhariad gwybyddol, neu unigolion mewn perthynas ddibynnol neu anghyfartal? Lle mae hynny'n digwydd, oes angen i'r ysgogiad gael ei ysgogi'n foddhaol, ac a ydych wedi bodloni mesurau priodol i atal unrhyw niwed gan gyfranogwyr? A oes tystysgrif DBS dilys wedi'i chynnwys?*
2. A yw'r ymchwil yn ymwneud â materion sensitif – er enghraifft, ymddygiad rhywiol y rhai sy'n cymryd rhan, eu hymddygiad anghyfreithlon neu wleidyddol, eu profiad o drais, cam-driniaeth neu escsbloetio, eu hiechyd meddwl neu eu statws gender neu ethnig? Mewn achosion o'r fath, pa gamau a gymerwyd i sicrhau bod preifatrwydd, urddas a hawliau eraill y rhai sy'n cymryd rhan yn cael eu diogelu?

* Mae tystysgrifau DBS yn parhau'n ddilys am dair blynedd at yr un diben. Ym mhob achos mae angen cadarnhau dilysrwydd gan gyswllt cyfredol y DBS Coleg.

3. A yw'r ymchwil yn ymwneud â thwyll neu a gynhelir heb ganiatâd llawn a gwybodus y rhai sy'n cymryd rhan ar yr adeg pan gynhelir yr astudiaeth? Mewn achos o'r fath bydd y Pwyllgor Moeseg Ymchwil yn gofyn, ymysg pethau eraill, am dystiolaeth glir (a) na ellir cynnal yr ymchwil ond yn y ffordd hon a (b) y gwneir pob ymdrech i leihau i'r eithaf unrhyw niwed seicolegol posib i'r rhai sy'n cymryd rhan
4. A yw'r ymchwil yn golygu defnyddio cofnodion o wybodaeth bersonol neu gyfrinachol, yn ymwneud ag unigolion y gellid eu hadnabod? Os ydyw, mae'n rhaid cael rheolau pendant i sicrhau y cydymffurfir â rheolau preifatrwydd a'r ddeddf gwarchod data.
5. Fydd yr ymchwil yn achosi straen seicolegol, pryder neu gywilydd, neu'n achosi mwy na phoen ysgafn iawn?

Arolwg Brys

Arolwg brys o gynigion ymchwil yw'r drefn arferol yng Ngholeg y Celfyddydau, Dyniaethau a Busnes. Dyma'r drefn:

1. Cyflwynir fersiynau electronig o'r cais a dogfennau ategol i gynrychiolydd priodol y Pwyllgor Moeseg Ymchwil (ysgol)
2. Mae'r cynrychiolydd ysgol naill ai'n cymeradwyo'r cynnig yn uniongyrchol, neu'n gofyn am welliannau, neu'n cynghori bod angen i Bwyllgor Moeseg Ymchwil y Coleg ystyried y cynnig
3. Ar ôl derbyn y cynnig, mae'r Gweinyddwr (CCDBmoeseg@bangor.ac.uk) yn dosbarthu'r dogfennau i aelodau'r Pwyllgor am sylwadau.
4. Ar ôl cytuno ar ymateb, rhoddir gwybod i'r ymgeisydd am ganlyniad yr adolygiad gan Cadeirydd y Pwyllgor.
5. Rhoddir gwybod crynodeb yr adolygiad brys i'r Pwyllgor Moeseg Ymchwil yn ei gyfarfod nesaf.
6. Cynhelir archwiliad ysbeidiol (blynyddol fel rheol) o'r broses adolygu brys gan y Pwyllgor Moeseg Ymchwil.

Canlyniadau'r Broses Arolwg Moesegol

Mae tri chanlyniad i'r broses arolwg moesegol yn bosib:

- Cymeradwyir y project fel ag y mae.
- Cymeradwyir y project yn amodol ar newidiadau penodol.
- Gwrthodir y project.

Bydd ymgeiswyr yn cael gwybod, cyn gynted â phosib ar ôl i benderfyniad gael ei wneud, beth mae'r Pwyllgor Moeseg Ymchwil wedi ei benderfynu. Lle bo'n berthnasol, rhoddir gwybodaeth ysgrifenedig iddynt am newidiadau y mae'r Pwyllgor Moeseg Ymchwil yn gofyn iddynt eu gwneud cyn y gellir caniatáu i'r ymchwil ddechrau, neu resymau pam mae'r project wedi cael ei wrthod.

Yna gall ymgeiswyr weithredu fel a ganlyn:

1. Lle cymeradwyir y project fel ag y mae, gall yr ymgeisydd symud ymlaen gyda'r project.
2. Lle cymeradwyir y project yn amodol ar newidiadau penodol, gwahoddir yr ymgeisydd i ailgyflwyno'r cais.

Sylwer: Os yw project wedi ei gymeradwyo yn amodol ar newidiadau penodol, NI all ymgeiswyr ddechrau gwneud yr ymchwil hyd nes bydd y newidiadau hyn wedi cael eu cymeradwyo gan y Pwyllgor Moeseg Ymchwil.

3. Lle gwrthodir y project, mae tri dewis yn bosib.
  - a. Os yw'r ymgeisydd yn credu y gall roi sylw i'r rhesymau a roddwyd dros wrthod y cais gan y Pwyllgor Moeseg Ymchwil, gall adolygu'r cynnig ymchwil yn unol â hynny a'i ailgyflwyno fel cais newydd.
  - b. Os credir bod y cais wedi cael derbyniad anffafriol ar sail camddeall y cynnig ymchwil, gall yr ymgeisydd wneud cais ysgrifenedig am i'r Pwyllgor Moeseg Ymchwil ailystyried y project. Gall yr ymgeisydd hefyd gyfarfod â'r Pwyllgor Moeseg Ymchwil, neu aelodau penodedig, i drafod y project.
  - c. Os na ellir datrys y mater yn foddhaol, yn dilyn a. neu b., gellir apelio yn erbyn penderfyniad y Pwyllgor Moeseg Ymchwil i Bwyllgor Moeseg y brifysgol drwy Bennaeth y Coleg. Ond dylid nodi bod Pwyllgor Moeseg y brifysgol yn ymwneud yn unig ag egwyddorion cyffredinol cyfiawnder naturiol, rhesymoldeb a thegwch y penderfyniad a wnaed gan y Pwyllgor Moeseg Ymchwil ac na fydd fel rheol yn dadwneud penderfyniad ar unrhyw seiliau eraill.

Monitro ymchwil a gymeradwywyd gan y Pwyllgor Moeseg Ymchwil

1. Cyswllt rhwng Grŵp Ymchwil a'r Pwyllgor Moeseg Ymchwil

Bydd y grŵp ymchwil yn pennu unigolyn – sef y prif ymchwilydd fel rheol – i gysylltu â'r Pwyllgor Moeseg Ymchwil ar ran y grŵp ymchwil.

2. Dechrau'r Ymchwil

- a. Rhagdybir y bydd yr ymchwil yn dechrau o fewn 12 mis ar ôl derbyn cymeradwyaeth y Pwyllgor Moeseg Ymchwil.
- b. Pe na bai'r ymchwil yn dechrau o fewn 12 mis, dylid rhoi eglurhad ysgrifenedig i'r Pwyllgor Moeseg Ymchwil am yr oedi. Gall y Pwyllgor Moeseg Ymchwil ganiatáu cyfnod pellach o 12 mis i ddechrau'r ymchwil ac mae'n rhaid ei ddechrau o fewn y cyfnod hwnnw.
- c. Pe na bai'r ymchwil yn dechrau o fewn 24 mis, caiff y gymeradwyaeth ei hatal a bydd rhaid ailgyflwyno'r cais i gael adolygiad moesegol.

3. Hyd cymeradwyaeth foesegol

Mae'r gymeradwyaeth ar gyfer yr ymchwil mewn grym yn gyffredinol tra mae'r cyfnod casglu data yn parhau. Dylid rhoi gwybod i'r Pwyllgor Moeseg Ymchwil os bwriedir ymestyn hyd yr astudiaeth. Mae'n deal y gall dadansoddi data a chyhoeddi gymryd mwy o amser; fodd bynnag, bydd angen hysbysu'r Pwyllgor Moeseg os bydd y data'n cael ei storio yn hirach nag a nodir yn y cynnig yn achos dadansoddiad neu oedi cyhoeddiad

4. Newidiadau

- a. Os bwriedir gwneud newid sylweddol i'r ymchwil, dylai'r prif ymchwilydd gyflwyno rhybudd o newid i'r Pwyllgor Moeseg Ymchwil.
- b. Ni ddylid rhoi newid sylweddol ar waith nes cafwyd cymeradwyaeth gan y Pwyllgor Moeseg Ymchwil. Fel rheol bydd y pwyllgor yn rhoi ei farn o fewn 30 diwrnod o dderbyn y cais dilys am weithredu newid.

5. Adolygu cymeradwyaeth

- a. Gall y Pwyllgor Moeseg Ymchwil adolygu ei farn unrhyw bryd yng ngoleuni unrhyw wybodaeth berthnasol y mae'n ei derbyn.
- b. Gall y prif ymchwilydd ar unrhyw adeg
  - i) wneud cais am i'r Pwyllgor Moeseg Ymchwil adolygu ei farn, neu
  - ii) geisio cyngor gan y Pwyllgor Ymchwil Moesegol ar unrhyw fater moesegol yn ymwneud â'r ymchwil.

6. Torri amodau cymeradwyaeth

Gall methu â chydymffurfio'r â'r amodau hyn arwain at atal neu derfynu'r gymeradwyaeth gan y Pwyllgor Moeseg Ymchwil.